

Olağanüstü Hal ve Kanun Hükmünde Kararnamelere dair Rehber

1. OHAL (Olağanüstü Hal) nedir?

Olağanüstü Hal, olağanüstü bir yönetim biçimidir. Anayasaya göre ülkede doğal afet, tehlikeli salgın hastalık, ağır ekonomik bunalım, kamu düzenini ciddi biçimde bozan yaygın şiddet olayları gibi durumlarda OHAL uygulamasına gidilebilir. Ülkemizde 15 Temmuz 2016 tarihinde bir darbe girişimi olması nedeniyle 21 Temmuz 2016 tarihinden geçerli olmak üzere, tüm yurt genelinde 90 gün süreyle OHAL ilan edilmiştir.

2. OHAL nasıl ilan edilir ve herhangi bir süresi var mıdır?

OHAL, Bakanlar Kurulu tarafından ilan edilir. Ülkenin bir bölgesinde veya tamamında uygulanmak üzere ilan edilebilir. Altı ayı geçmemek üzere ilan edilir. Bu süre Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından, her defasında 4 ayı geçmemek üzere uzatılabilir. Örneğin 3 ay süreyle ilan edilen OHAL, gerekirse 7 aya çıkartılabilir. Tekrar uzatma gerekirse 11 aya uzatılabilir gibi.

3. OHAL'in olağan zamandan farkı nedir?

OHAL ilanı ile hak ve özgürlüklerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir. Aşağıda 4, 5, 6, 7, 8, 9 ve 10 no'lu başlıklar altında bunlara ilişkin örnekler bulunmaktadır. Ancak bu kısmen veya tamamen durdurma işleminin Anayasa'da OHAL için öngörölmüş kurallara ve uluslararası hukuktan doğan yükümlölöklere aykırı olmaması gerekir.

4. OHAL döneminde devlet tarafından verilen kararlara karşı ne gibi hukuki başvurular yapılabilir?

İlgilere karşı idari dava açılabilir fakat bu davalarda 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yürütmenin durdurulmasına (kararın uygulanmasını durdurma) karar verilemeyeceği ve görevli personelin, görev ve fiilleri nedeniyle hukuki, idari, mali ve cezai sorumluluğu olmayacağı düzenlenmiştir.

5. OHAL ilan edildiğinde sokağa çıkmak yasaklanabilir veya sınırlandırılabilir mi?

OHAL ilan edildiğinde sokağa çıkma yasağı ilan edilmesi mümkündür. Ayrıca belli yerlerde veya belli saatlerde kişilerin dolaşmalarının ve toplanmalarının, araçla seyirlerinin yasaklanması mümkündür. Örneğin normal zamanda gündüz veya gece istediğiniz herhangi bir saatte kendi iradenizle sokağa çıkıp istediğiniz yere aracınızla veya yürüyerek gidebilirsiniz. Olağanüstü hal döneminde bu özgürlüğünüz ilgili görevlilerce engellenebilir ve sokağa çıkmanıza izin verilmeyebilir. Sokağa çıkmakta ısrar ederseniz gözaltına alınabilir ve bundan dolayı ceza alabilirsiniz.

6. OHAL döneminde toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkını kullanabilir miyim?

OHAL ilanı ile kapalı ve açık yerlerde yapılacak toplantı ve gösteri yürüyüşlerini yasaklanabilir veya bir izne bağlanabilir. Toplantılar güvenlik güçlerine izletilebilir, gözetim altında tutulabilir veya dağıtılabilir. Normal koşullarda izin almadan, sadece bildirim yaparak toplanmak ve gösteri yürüyüşü yapmak mümkünken, olağanüstü hal döneminde Valilikten gösteri yürüyüşü yapmak için izin istemeniz gerekebilir veya yapmak istediğiniz toplantı Valilik tarafından yasaklanabilir. Normalde toplantılarınız izlenemez ve denetlenemezken olağanüstü halde toplantınızın güvenlik güçleri tarafından izlenme ve denetlenme olasılığı vardır.

7. Görsel ve basılı medya ile sosyal medya araçları OHAL'den ne şekilde etkilenir?

Bu dönemde, gazete, dergi, broşür, kitap, el ve duvar ilanı ve benzerlerinin basılması, çoğaltılması, yayımlanması ve dağıtılması, bunlardan olağanüstü hal bölgesi dışında basılmış veya çoğaltılmış

olanların bölgeye sokulması ve dağıtılması yasaklanabilir, bunlar toplatılabilir. Söz, yazı, resmi, film, plak, ses ve görüntü bantlarını ve sesle yapılan her türlü yayım denetlenebilir, kayıt altına alınabilir veya yasaklanabilir. Olağan dönemlerde bunların yapılabilmesi için mahkeme kararı gerekirken olağanüstü hal döneminde buna, mahkeme kararı olmaksızın, Bakanlar Kurulu tarafından karar verilir.

8. OHAL döneminde dernek veya vakıflar kapatılabilir mi?

OHAL ile dernek ve vakıfların çalışmalarının geçici süre ile durdurulması mümkündür. Keza dernek ve vakıfların kapatılması ve mal varlıklarına el konulması 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile mümkün kılınmıştır. Nitekim birkaç ay önce OHAL ilan edilmesiyle birlikte yüzden fazla vakıf ve binden fazla dernek kapatılmıştır. Kapatılan dernek ve vakıfların yeniden açılması için mahkeme kararı gerekmektedir.

9. Kimliğimi yanımda bulundurmak zorunda mıyım? Bulundurmazsam ne olur?

OHAL döneminde resmi görevliler tarafından kimliğiniz sorulduğunda göstermek veya kimliğinizle ilgili bilgi vermek zorundasınız. Yanınızda kimlik bulundurmazsanız 219 TL para cezası ödememiz gerekir. Kimliğiniz hakkında kasten bilgi vermez veya yanıltıcı bilgi verirseniz para ayrıca 1 aydan 6 aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılma riski ile de karşı karşıya kalabilirsiniz.

10. OHAL döneminde gözaltı süresi nedir?

Olağan yönetim döneminde Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar, Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar, Milli Savunmaya Karşı Suçlar ve Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ve toplu işlenen suçlarda gözaltı süresi en fazla 4 gün olabilir. OHAL döneminde bu süre, yol hariç, yakalama anından itibaren 30 gündür. Örneğin birden fazla kişiyle birlikte terör eylemi yapmak suçundan gözaltına alınan bir kişi olağan dönemde en fazla 4 gün gözaltında tutulabilirken OHAL döneminde 30 gün gözaltında tutulabilecektir. Bireysel adli vakalarda ise süre olağan dönemdeki gibi 24 saattir. Örneğin gasp suçunu işleyen bir kişinin gözaltı süresi 24 saattir.

Gözaltı ve tutukluluk halindeki uygulamayı düzenleyen KHK'ya (Kanun Hükmünde Kararname) http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2016/08/05/KHK_667.pdf adresinden ulaşabilirsiniz.

11. Kanun Hükmünde Kararname ne demek?

OHAL ilanı ile birlikte Bakanlar Kurulu tarafından Kanun Hükmünde Kararname çıkartılabilir. Kanun Hükmünde Kararnameler tıpkı kanun gibi geçerlidir. Olağan yönetim sırasında yasaların Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'nde dava açılabilirken, OHAL döneminde Bakanlar Kurulu'nun çıkardığı kanun hükmünde kararnamelerin Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne dava açılmaz.

12. Kanun Hükmünde Kararname ile yapılan yasal düzenlemeleri nereden öğrenebilirim?

KHK'ler tıpkı yasalar gibi Resmi Gazete'de yayımlanır. Resmi Gazete'ye www.resmigazete.gov.tr adresinden ulaşabilirsiniz. Avrupa Konseyi'nin ve Birleşmiş Milletler'in olağanüstü hal ile ilgili temel belgelerine, Anayasa'nın ilgili maddelerine, Olağanüstü Hal Kanunu ve Olağanüstü Hal Kurulu ve Büroların Kuruluş ve Görevleri ile Yükümlülüklerinin Karşılığının Tespit ve Ödenmesi Hakkında Yönetmelik'e; olağanüstü hal ile ilgili genelge, karar, kanun hükmünde kararname, yönetmelik, tebliğ ve benzeri belgelere <http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/news/none-olaganustu-hal-ve-ilgili-belgeler> adresinden ulaşabilirsiniz.